OOG VOOR HET WREDE VERLEDEN

In tien aangrijpende schilderijen, na de lockdown weer te zien in museum De Pont in Tilburg, toont Hans Broek de tastbare resten van het Nederlandse slavernijverleden. Hij heeft ze expres lelijk geschilderd, om de gruwelijkheid te benadrukken.

Door Jeroen Bos

'Machtsstructuur' (2020). Broek zag dit slavenfort aan de Cape Coast in Ghana. Het werk meet bijna drie bij drie meter.

Dodenceller, kerkers, voedergaten en slavenverblijven. De schilderijen van Hans Broek gaan over gruwelijke dingen die mensen hun medemensen hebben aangedaan. Maar op Broeks tien doeken over het Nederlandse slavernijverleden staat slechts één mens. Het is een vooruitgeschoven wacht van de schilder, die zijn familie verbindt met die duistere praktijken.

De man trok aan het begin van de 17de eeuw van Vlaardingen naar Amsterdam, waar hij bestuurslid werd van twee admiraliteiten. Zo raakte hij direct betrokken bij de slavenhandel.

'Hij werd er ontzettend rijk mee en die rijkdom is tot in de 20ste eeuw in de familie gebleven', vertelt Broek.

De schilder wist al langer van zijn bestaan, maar pas toen hij zich de afgelopen jaren begon te verdiepen in de slavernijgeschiedenis, werd hem duidelijk hoe zwart die bladzijden van de familiehistorie eigenlijk zijn.

Maar zijn interesse in het slavernijverleden werd niet gewekt door die verre voorzaat. Dat gebeurde al toen hij midden jaren negentig naar Los Angeles verhuisde om het Californische landschap te schilderen. 'Ik woonde in downtown LA, waar toen 35.000 mensen op straat leefden. Tegenwoordig zijn het er 70.000. Mensen die totaal buiten de samenleving terecht zijn gekomen en er ook niet meer makkelijk in terug kunnen komen. En ze zijn bijna allemaal zwart.'

Het zette Broek aan het denken over de oorzaken van die extreme ongelijkheid. Hij las er veel over en toen hij in 2018 de Verenigde Staten verliet, ging hij op zoek naar de fysieke resten van het Nederlandse slavernijverleden. 'Ik ben eerst naar Curaçao gereisd om daar de plantagehuizen te zien. Die zijn vaak omgebouwd tot hotels en restaurants, dus de grimmigheid is er wel vanaf. Maar de geschiedenis is behoorlijk goed bewaard gebleven.'

Daarna trok Broek via Ghana naar Senegal, waar hij een jaar woonde in een kunstenaarsresidentie in een sloppenwijk. Vooral in Ghana staan nog veel slavenforten, waar slaafgemaakten onder erbarmelijke omstandigheden

pagina 62 en 63, 13-02-2021
© Het Financieele Dagblad

Linksboven: 'Slavenhuis Gorée' (2020); linksonder: 'Gorée' (2020). Het eiland Gorée, vlak bij Dakar, was van de 15de tot de 19de eeuw een centrum van slavenhandel.

moesten wachten tot zij werden overgevaren naar de Nieuwe Wereld. Veel van de forten waren in Portugese handen, maar werden, zo ongeveer toen Broeks voorouder in de admiraliteiten zat, ingepikt door de Nederlanders.

'Het was een confronterende ontdekking voor mij om die forten te zien', vertelt Broek. 'Ik was nog nooit in aanraking gekomen met dat duistere stuk van onze geschiedenis. De forten maakten een macabere indruk op me. En dan te bedenken dat het voor Nederland tweeënhalve eeuw officieel overheidsbeleid was om zo met medemensen om te gaan.'

Broek maakte honderden foto's van de forten en andere gebouwen die Nederland gebruikte voor de slavenhandel en slavernij. Die foto's vormen de basis voor zijn schilderijen. 'Ik documenteer heel neutraal wat er is', legt hij uit, 'maar op het doek komen mijn emoties en gevoelens erbij.'

Hij heeft de schilderijen expres lelijk geschilderd, de verf soms zelfs in dikke klonten op het doek gesmeten. Als een fysieke uitdrukking van de pijn, het verdriet en de woede die de bezoeken aan de slavenforten bij hem opwekten. Soms geeft hij voor alle duidelijkheid op het schilderij aan waar we naar kijken, zodat het niemand kan ontgaan. Zoals op een schilderij van een slavenfort aan de Ghanese Cape Coast, waarop drie opschriften te zien zijn: bovenaan 'gouverneursappartement', daaronder 'kerk' en daar weer onder 'ingang slavenkerker'.

De verdeling van de macht is heel duidelijk in de architectuur te zien. De kerk boven de slavenkerkers: alsof ze een eigen versie van hemel en hel hadden gebouwd. Die keurige Nederlandse gereformeerde kerk met vrome teksten op de wanden. Schokkend. Want pal daaronder gingen dus mensen dood. Ze zaten vastgeketend, zonder latrine. Één grote ellende.'

'De kerk boven de slavenkerkers: alsof ze een eigen versie van hemel en hel hadden

Eigen fouten

Is Broeks werk een aanklacht tegen dat verleden? 'Nou, het is meer een soort psychoanalyse, denk ik', zegt hij. Mensen doen zich volgens hem vaak goed voor, terwijl de negatieve kanten, die iedereen ook heeft, worden weggemoffeld.

'Zo is het op nationaal niveau ook. Dan vinden we onszelf tolerant, succesvol, noem het allemaal maar op. Maar de minder positieve dingen mogen eigenlijk niet aan de orde komen. Ik vind het belangrijk om daar wel over te praten, omdat je dan je eigen fouten kunt zien en ruiterlijker kunt toegeven dat dat fouten waren. Dan kun je een betere relatie hebben met de slachtoffers of hun nakomelingen.'

Hij vertelt over een tentoonstelling die hij vorig jaar in de Senegalese hoofdstad Dakar had, met soortgelijke schilderijen. Daar bood hij excuses aan namens zijn familie. 'Het was doodstil in de zaal. Ik wist niet wat er zou gebeuren. Maar na mijn speech kwamen de verhalen van hun kant los. Het was warm en medemenselijk, een soort verzoening of de mogelijkheid daartoe. Ik vond het bijzonder dat dat kan met kunst.'

Broek schildert geen daders, op zijn voorvader na, maar ook geen slachtoffers. Hij heeft gekeerd van de Amerikaanse kunstenaar Dana Schutz, die een schilderij had gemaakt van het opgebaarde lichaam van de zwarte tiener Emmett Till, die in 1955 is gelyncht. Toen het Whitney Museum, in New York, haar werk exposeerde, stak een storm van protest op. Critici vonden het ongepast dat een witte kunstenaar zich dat onderwerp toe-eigende.

'Deze mensen dachten: het is nu wel een keer genoeg met geld verdienen aan onze bruine of zwarte huid', legt Broek uit. 'Na zo'n geschiedenis van eeuwenlange uitbuiting begrijp ik wel dat zij denken: nu is het genoeg. De kunstenaar heeft misschien geen slechte bedoelingen, maar het is wel een beetje naïef.' Dus daarom geen zwarte mensen op Broeks schilderijen. 'Je kunt genoeg over slavernij vertellen zonder zwarte mensen te laten zien.' ❑

'Plantage Sorghvliet' (2020). Sorghvliet was een koffieplantage in Suriname.

& TENTOONSTELLING EN LEZERSAANBIEDING

- ***Expositie***

De expositie 'The Things I Used To Do', van Hans Broek, is tot 18 april te zien in De Pont, Tilburg.

- ***Lezersaanbieding***

Lezers van FD Persoonlijk hebben de mogelijkheid exclusief Hans Broeks werk in oplage 'Elmina' (2021) te kopen. De prijs bedraagt € 450. De ingelijste versie kost € 650.

'Elmina' is gedrukt in een oplage van weertig stuks. Het kunstwerk, met een afmeting van 56 x 81 cm, is geprint met een hoogwaardige druktechniek: piëzografie, ook wel giclee of pigmentdruk genoemd. Kunstenaar Hans Broek heeft de prints gesigneerd en genummerd op de voorzijde.

We like Art verzorgt de oplage en verstuurt de losse print in een stevige verpakking en met een track & trace-code (€ 15 verzendkosten). Internationaal verzenden is ook mogelijk, maar daarvoor gelden hogere kosten.

Je kunt bestellen via welikeart.nl/FD-lezersaanbieding. Het ingelijste werk kan worden opgehaald bij de lijstenmaker in Amsterdam of bij We Like Art, ook in Amsterdam. Verzenden met lijst is helaas niet mogelijk vanwege de kwetsbaarheid.

- ***De Pont in Tilburg***

Als koper van het werk van Hans Broek krijg je gratis toegang tot een exclusieve middag voor FD-lezers op 11 april in museum De Pont in Tilburg. Bestel-lingen met en zonder lijst kunnen ook afgehaald worden bij dat evenement.

- ***Persoonlijke rondleiding***

Op zondag 11 april zal Hans Broek in museum De Pont in Tilburg voor een selecte groep FD-lezers een persoonlijke rondleiding door zijn tentoonstelling verzorgen. Bezoekers kunnen dan ook de andere tentoonstellingen in De Pont bekijken. Er is een beperkt aantal plaatsen, vandaar dat alleen kopers van de speciale editie van 'Elmina' deel kunnen nemen.

Aanvangstijd: vanaf 13.00 uur zal Hans Broek aan groepjes van drie lezers tekst en uitleg geven bij zijn expositie. Let op: het programma is onder voorbehoud. Wat op 11 april mogelijk is, hangt af van de coronamaatregelen die op dat moment gelden.

pagina 64 en 65, 13-02-2021
© Het Financieele Dagblad